

پیش بینی انگیزش تحصیلی دانش آموزان بر اساس رضایت زناشویی مادرزهرا شایانفر^{۱*}، فریبا حسنی^۲^۱ کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، تهران، ایران^۲ دکترای مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، تهران، ایران**چکیده**

این پژوهش باهدف پیش‌بینی انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس رضایت زناشویی مادر انجام شد. تعداد شرکت‌کنندگان ۲۰۰ نفر بود که از میان کلیه دختران دبیرستانی منطقه ۶ تهران و مادران آنها انتخاب شدند و به پرسش‌نامه انگیزش تحصیلی والرنند برای دانش‌آموزان و پرسش‌نامه‌های رضایت زناشویی عبدالله‌زاده برای مادران پاسخ دادند. نتایج ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون گام به گام نشان دادند که بین نمرات انگیزش درونی و انگیزش بیرونی دانش‌آموزان با رضایت زناشویی مادران ارتباط مستقیم و معنی‌داری وجود داشت همچنین با افزایش نمرات رضایت زناشویی مادران، نمرات بی‌انگیزشی تحصیلی دانش‌آموزان کاهش و نمرات انگیزش درونی و انگیزش بیرونی دانش‌آموزان افزایش می‌یابد. همچنین با افزایش نمرات رضایت زناشویی مادران، نمرات بی‌انگیزشی تحصیلی دانش‌آموزان کاهش می‌یابد و بالعکس. در واقع این فرضیه بر آن دلالت دارد که رضایت زناشویی مادر باعث خودجوشی او در زندگی زوجی و در نتیجه ایجاد محرک‌های انگیزش قوی و محکم‌تری برای فرزندان دانش‌آموز می‌شود. طبیعی است که مادران با رضایت زناشویی بالاتر تأثیرات مطلوب و مثبت‌تری بر دیدگاه دانش‌آموزان و فرزندان خود نسبت به فضای زندگی خویش گذاشته و نهایتاً باعث می‌شوند که فرزندان جهت نیل به اهداف خود از جمله اهداف تحصیلی از درون و بیرون بیشتر تحریک گردند.

کلیدواژه‌ها: انگیزش تحصیلی؛ رضایت زناشویی**مقدمه**

در عصر حاضر تعلیم و تربیت و به طور کلی تحصیل بخش مهمی از زندگی فرد را تشکیل می‌دهد، علاوه بر این کیفیت و کمیت این تحصیل نیز نقش مهمی در آینده فرد ایفا می‌کند. نزدیک به یک قرن است که روانشناسان به صورت گسترده در تلاش برای شناسایی عوامل پیش‌بینی‌کننده پیشرفت تحصیل می‌باشند (نریمانی، سلیمانی، ۱۳۹۲). انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان متشکل از اعتقادات و باورهای پیچیده و پویایی است که در طول دوره تحصیل به وجود می‌آید و باعث می‌شود که دانش‌آموز به دیدگاهی پایدار و جامع از توانمندی‌ها و شایستگی‌ها در زمینه فراگیری آموزشگاهی نایل شود و خود پنداره خانوادگی قسمتی از خود پنداره تحصیلی است که نشان دهنده کیفیت روابط دانش‌آموز با والدین است و مشخص می‌کند که تا چه میزان فرزندان از زندگی در کنار والدین رضایت داشته و از آن لذت می‌برند.

خانواده به عنوان واحدی اجتماعی دارای بیشترین و عمیق‌ترین مناسبات انسانی است. علاوه بر این که، منبع اولیه نیازهای اساسی فرد محسوب می‌شود، موقعیت‌های متعددی برای یادگیری و شکل‌گیری نگرش‌ها و تشکیل باورهای فرد را فراهم می‌آورد. خانواده در کنار مسئولیت آموزشی و تربیتی فرزندان، در رفع نیازهای جسمانی، روانی و انتقال ارزش‌های اجتماعی نقش بسیار مؤثری دارد. فرد در بستر خانواده خواسته‌های جامعه را می‌آموزد و این شناخت او را به گزینش رفتارهای معین رهنمون می‌سازد (مصلحی، ۱۳۹۲). همچنین انگیزش از دیگر متغیرهایی است که نقش مهمی در یادگیری ایفا می‌کند. دو متغیر انگیزه و انگیزش غالباً به جای هم بکار برده می‌شوند. به طور دقیق‌تر انگیزش به عنوان حالت مشخصی است که سبب ایجاد رفتار معینی می‌شود. به عبارت دیگر، انگیزش عامل کلی مولد رفتار به حساب می‌آید در حالی که انگیزه را علت اختصاصی یک رفتار مشخص می‌دانند (سیف، ۱۳۸۷). انگیزه و علاقه نقش عمده‌ای در جریان یادگیری دانش‌آموزان ایفا می‌کند. انگیزش تمایل و علاقه به انجام چیزی است؛ حالتی است که تمایل به انجام عملی خاص را در فرد به وجود می‌آورد (هاشمی، ۱۳۸۹). انگیزش

* پست الکترونیک نویسنده مسئول: asgaripsychologist@gmail.com

تحصیلی عبارت است از گرایش همه جانبه، ارزیابی عملکرد خود با توجه به عالی ترین معیارها، تلاش برای موفقیت در عملکرد و برخورداری از لذتی که با موفقیت در عملکرد همراه است (باقری، ۱۳۷۱). یکی از متغیرهایی که می تواند به شکل منفی تحت تأثیر کودکان با ناتوانی یادگیری قرارگیرد، رضایت زناشویی خانواده ها می باشد. برقراری ارتباط مؤثر با طرف مقابل، عدم عصبانیت، حفظ استقلال فردی زن و مرد ضمن مشارکت با هم، ارزش قائل شدن به خواسته ها و علایق همسر، همراهی و همدلی، داشتن اهداف و آرمان مشترک، قبول سختی ها و آمادگی برای مواجهه با مشکلات زندگی و کنار هم بودن در روزهای خوشی و سختی و تأکید و توجه بر نکات مثبت شخصیت همسر، ابراز دوستی و اهمیت دادن به یکدیگر را از عوامل در استمرار زندگی مشترک و رضایت زن و مرد دانسته اند (صافی، ۱۳۷۴). بنابراین هدف پژوهش حاضر پیش بینی انگیزش تحصیلی دانش آموزان بر اساس رضایت زناشویی والدین می باشد.

روش

شرکت کنندگان

پژوهش حاضر توصیفی و از نوع همبستگی می باشد. جامعه آماری در این پژوهش کلیه دختران دبیرستانی منطقه ۶ آموزش و پرورش شهر تهران و مادران این دانش آموزان می باشند که در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ مشغول به تحصیل بودند. حجم نمونه در این پژوهش ۲۰۰ نفر می باشد که شامل ۱۰۰ نفر دانش آموز دختر دبیرستانی و ۱۰۰ نفر دیگر مادران آن دانش آموزان است. روش نمونه گیری در این پژوهش، نمونه گیری تصادفی خوشه ای چند مرحله ای است. بدین صورت که از بین تمام دبیرستان های منطقه ۶ به طور تصادفی پنج دبیرستان و از هر دبیرستان دو کلاس و از هر کلاس ده نفر انتخاب شدند.

ابزار

۱) مقیاس انگیزش تحصیلی: در سال ۱۹۹۲ توسط والراند و همکاران به منظور تشخیص نوع انگیزش تحصیلی دانشجویان و دانش آموزان از زبان فرانسه به انگلیسی ترجمه شده است. این مقیاس بر اساس نظریه خود تنظیمی طراحی شده است و سه بعد اصلی انگیزش یعنی انگیزش درونی، انگیزش بیرونی و بی انگیزشی را مورد بررسی قرار می دهد. این آزمون دارای ۷ زیر مقیاس است که سه تای آن مربوط به بعد انگیزش درونی (دانستن، حرکت در جهت پیشرفت و تجربه محرک)، ۳ تا مربوط به انگیزش بیرونی (همسالان، درون فکنی و تنظیم بیرونی) و یک زیر مقیاس مربوط به بی انگیزشی است. مقیاس انگیزش تحصیلی دارای ۲۸ سوال است و از بین آن ها به هر زیر مقیاس ۴ سوال اختصاص دارد. این آزمون یک ابزار خود گزارشی است و آزمودنی باید در یک مقیاس لیکرت ۷ درجه ای (از اصلا = ۱ تا کاملا = ۷) مشخص سازد که هر یک از عبارتهای ذکر شده تا چه حد دلیل رفتن وی به مدرسه یا دانشگاه هستند.

۲) پرسشنامه رضایت زناشویی: این پرسش نامه به عنوان یک ابزار تحقیق در پژوهش های متعددی برای رضایت زناشویی مورد استفاده قرار گرفته است. پرسش نامه بصورت پنج گزینه ای (که در اصل یک نگرش سنج از نوع لیکرت است) در نظر گرفته شده است که به هر گزینه آن تا پنج امتیاز داده می شود. دارای مقیاس های پاسخ قراردادی، رضایت زناشویی، موضوعات شخصیتی، ارتباط زناشویی، حل تعارض، نظارت مالی، فعالیت های مربوط به اوقات فراغت، روابط جنسی، ازدواج و بچه ها، بستگان و دوستان، نقش های مربوط به برابری زن و مرد و جهت گیری عقیدتی می باشد.

شیوه اجرا

به منظور اجرای این پژوهش به آموزش و پرورش منطقه ۶ مراجعه شد، از این مرکز مجوزی برای مدیران ۵ دبیرستانی که به شکل کاملا تصادفی انتخاب شده بودند، اخذ گردید. سپس لیستی از دانش آموزان ۲ کلاس که آن ها نیز به شکل کاملا تصادفی انتخاب شده اند تهیه گردید و در نهایت از هر کلاس ۱۰ دانش آموز به شکل تصادفی انتخاب گردید. به منظور استفاده از پرسش نامه ها، یک برگه به عنوان راهنما و یک برگه نیز جهت توجیه و دریافت مشخصات مورد نیاز افراد مورد نظر جامعه پژوهشی، در نظر گرفته شده است. در برگه توجیه مادران، توصیه به پاسخ گویی واقع بینانه و از روی صداقت و همچنین اطمینان دادن به ایشان در مورد محرمانه بودن اطلاعات دریافت شده و عدم هر گونه قضاوت در مورد زندگی خصوصی آنان، مکتوب شده؛ همچنین در خصوص پرسش نامه انگیزش تحصیلی دانش آموزان، در برگه راهنما به

نحوه پاسخ‌گویی و در مورد جملات و نیز اشاره به محرمانه بودن نظرات شخصی آنان اشاره گردیده است. سپس پرسشنامه های این پژوهش به شرکت کنندگان ارائه شد و داده های به دست آمده گردآوری و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

نتایج

نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که بین نمرات انگیزش درونی و انگیزش بیرونی دانش آموزان با رضایت زناشویی مادران ارتباط مستقیم و معنی‌داری وجود دارد همچنین بین بی‌انگیزشی دانش‌آموزان با رضایت زناشویی مادران ارتباط معکوس و معنی‌داری وجود دارد. به عبارتی با افزایش نمرات رضایت زناشویی مادران، نمرات انگیزش درونی و انگیزش بیرونی دانش‌آموزان نیز افزایش می‌یابد و بالعکس. همچنین با افزایش نمرات رضایت زناشویی مادران، نمرات بی‌انگیزشی تحصیلی دانش‌آموزان کاهش می‌یابد و بالعکس.

جدول ۱

ماتریس همبستگی انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان و رضایت زناشویی مادران

متغیرها	۱	۲	۳	۴
۱. انگیزش درونی	۱			
۲. انگیزش بیرونی	**۰/۶۰	۱		
۳. بی‌انگیزشی	۰/۰۱	-۰/۱۹	۱	
۴. رضایت زناشویی	**۰/۳۱	**۰/۳۱	**۰/۴۳	۱

$N=,۱۰۰$ ** $P<۰/۰۱$, * $P<۰/۰۵$

بحث

این پژوهش با هدف پیش‌بینی انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس هوش معنوی مادر انجام شد. نتایج نشان داد بین نمرات انگیزش درونی و انگیزش بیرونی دانش‌آموزان با رضایت زناشویی مادران ارتباط مستقیم و معنی‌داری وجود دارد. همچنین بین بی‌انگیزشی دانش‌آموزان با رضایت زناشویی مادران ارتباط معکوس و معنی‌داری وجود دارد. به عبارتی با افزایش نمرات رضایت زناشویی مادران، نمرات انگیزش درونی و انگیزش بیرونی دانش‌آموزان نیز افزایش می‌یابد و بالعکس. همچنین با افزایش نمرات رضایت زناشویی مادران، نمرات بی‌انگیزشی تحصیلی دانش‌آموزان کاهش می‌یابد و بالعکس.

در واقع این فرضیه بر آن دلالت دارد که رضایت زناشویی مادر باعث خودجوشی او در زندگی زوجی و در نتیجه ایجاد محرک‌های انگیزش قوی و محکم‌تری برای فرزندان دانش‌آموز می‌گردد. طبیعی است که مادران با رضایت زناشویی بالاتر تاثیرات مطلوب و مثبت‌تری بر دیدگاه دانش‌آموزان و فرزندان خود نسبت به فضای زندگی خویش گذاشته و نهایتاً باعث می‌شوند فرزندان جهت نیل به اهداف خود از جمله اهداف تحصیلی از درون و بیرون بیشتر تحریک گردند. بدین ترتیب می‌توان گفت: زوجین دارای رضامندی، در حیطه‌های گوناگون زندگی با همدیگر توافق دارند. این چنین زن و شوهرهایی از نوع و سطح روابط عاطفی‌شان راضی هستند، پای‌بندی‌های مذهبی مشترکی دارند، وقت و مسائل مالی خودشان را به خوبی برنامه‌ریزی و مدیریت می‌کنند، در مسائلی که اختلاف نظر دارند، مصلحت‌زدگی و خانواده را بر مصلحت خود ترجیح داده، از انعطاف‌پذیری بالایی برخوردارند، از نوع و کیفیت گذران اوقات فراغت و رفت و آمد با اقوام و دوستان رضایت دارند و در نهایت، در تعداد و نوع تربیت فرزندان با هم اشتراک نظر دارند.

منابع

- سیف، علی اکبر. (۱۳۸۷). روانشناسی پرورشی نوین. تهران: دوران
- مصلحی، جواد و احمدی، محمدرضا. (۱۳۹۲). نقش زندگی مذهبی در رضامندی زناشویی زوجین. روانشناسی و دین، ۲(۶)، ۷۵-۹۰.
- نریمانی، محمد و سلیمانی، اسماعیل. (۱۳۹۲). اثربخشی توان‌بخشی شناختی بر کارکردهای اجرایی (حافظه کاری و توجه) و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارای اختلال ریاضی. ناتوانی‌های یادگیری، ۳(۲)، ۹۱-۱۱۵.
- هاشمی، ویدا. (۱۳۸۹). بررسی رابطه هوش هشت‌گانه گاردنر با انتخاب رشته تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد تربیتی. دانشگاه علامه طباطبائی.